

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام آن که جان را فکرت آموخت چراغ دل به نور جان برافروخت

مدرس:
شیرین عیابفا
دبیرستان گل های خرد

فصل ۵
اسلام و انقلاب اسلامی
درس ۱۲ (شیرینی)

ادبیات فارسی
پایه هشتم

به سؤال زیر پاسخ دهید



۱- در متن زیر ، وابسته های پیشین را شناسایی کنید و نوع آن ها را بنویسید

« از بین سه مقاله چاپ شده ، آن روز توانستم یک مقاله مهم را در مطبوعات کشور بخوانم »

صفت پرسشی

- کلمه های « چند ، چه ، کدام ، کدامین ، چه مقدار ، چطور و ... » که قبل از اسم می آیند و درباره نوع ، چگونگی یا مقدار اسم پرسش می کنند ، « صفت پرسشی » نامیده می شوند .
- مثال : شما چند برادر دارید ؟
- مثال : چه لباسی را دوست دارید ؟
- مثال : شما چندمین دوره است که در مسابقات شرکت می کنید ؟
- مثال : شما چه مقدار پول دارید ؟

صفت پرسشی

وابسته پسین	هسته	وابسته پیشین صفت پرسشی	گروه اسمی
چنار	درخت	چند	چند درخت چنار ؟
دولتی	مدرسه	کدام	کدام مدرسه دولتی ؟
-----	کتابی	چه	چه کتابی ؟
-----	پول	چه مقدار	چه مقدار پول ؟

صفت تعجبی

• کلمه های « چه ، عجب » که قبل از اسم قرار می گیرند و احساس و عاطفه گوینده را درباره اسم ، بیان می کنند ، « صفت تعجبی » نامیده می شوند .

• مثال : چه دقتی در انجام کارها دارید !

• مثال : عجب روزگار بی وفایی !

• مثال : چه لباس گران قیمتی خریدی !

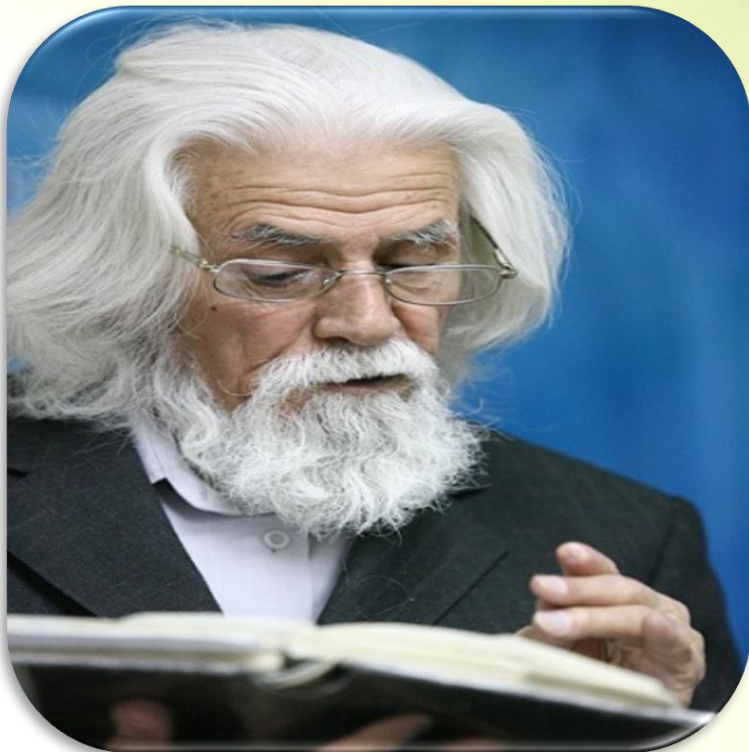
نکته مهم

- اگر واژه « چه » قبل از اسم بیاید و مفهوم تعجب را برساند ، صفت تعجبی است ولی اگر مفهوم پرسش را برساند ، صفت پرسشی می باشد

- مثال : چه راه سختی را طی کردی ! چه : صفت تعجبی
- مثال : چه سالی کلاس هشتم را تمام کردی ؟ چه : صفت پرسشی

صفت تعجبی

وابسته پسین	هسته	وابسته پیشین صفت تعجبی	گروه اسمی
زیبایی	انشا	چه	چه انشای زیبایی
ترسناکی	فیلم	عجب	عجب فیلم ترسناکی
خوشبویی	گل	چه	چه گل خوشبویی



حمید سبزواری :
حسین ممتحنی متخلص به « حمید
سبزواری » در سال ۱۳۱۴ ه. ش در
سبزوار متولد شد .
وی از شاعران خوش نام انقلاب است
که بیشتر سروده هایش مربوط به
فضای انقلاب می باشد .
از آثار او می توان به « سرود سپیده »
و « سرود درد » اشاره کرد .

رشته های دام اهریمن گسست

صبح صادق ، قدرت کاذب شکست

معنی واژه ها :
صادق = راستین
کاذب = دروغین ، غیرواقعی
اهریمن = شیطان

معنی بیت : صبح واقعی (امام خمینی) طلوع کرد و
عظمت صبح دروغین (رژیم شاهنشاهی) را از بین
برد و پایه و اساس شیطان (حکومت پهلوی) را
نابود کرد .

تعداد جملات : ۲ جمله
قافیه ها : شکست ، گسست
ردیف : -

قلمرو زبانی :
ترکیب های وصفی : صبح صادق ،
قدرت کاذب
ترکیب اضافی : رشته های دام ،
دام اهریمن

آرایه های ادبی :
تضاد : صادق ، کاذب
کنایه : « گسستن رشته های دام » کنایه از « نابود کردن »
استعاره : اهریمن استعاره از حکومت پهلوی

اهداف آموزشی درس « شیر حق »

- آشنایی بیشتر با شخصیت والای امام علی (ع)
- تقویت علاقه نسبت به رفتارهای پیشوایان دینی
 - آشنایی با قالب شعر مثنوی
 - آشنایی با صفت پرسشی و صفت تعجبی
 - تقویت خوانش شعر با لحن مناسب



جلال الدّین محمد بلخی (۶۷۲-۶۰۲ هـ.ق) از
شاعران و عارفان بزرگ ایران در قرن هفتم است
. آثار گران قدر او عبارت اند از : مثنوی معنوی
، دیوان شمس ، فیه مافیه ، مکتوبات و
مجالس سبعة .

محتوا و پیام شعر « شیر حق » :

تأکید بر خلوص نیت داشتن در کارها و پرهیز از دورویی و
ریا کاری

قالب شعر : مثنوی

معنی بیت :

پاکی نیت در کارها را از حضرت علی (ع) یادگیر و شیرحق
(حضرت علی ع) را از مکر و حيله پاک بدان .

از علی آموز اخلاص عمل
شیرحق را دان منزّه از دغل

معنی واژه ها :

اخلاص = عقیده پاک داشتن ، پاکی نیت
منزّه = پاک ، بی عیب
دغل = فریبکاری ، مکر و حيله



آرایه های ادبی :

استعاره : شیرحق استعاره از
حضرت علی (ع)

تعداد جملات : ۲ جمله

ردیف :-

قافیه ها : عمل ، دغل

قلمرو زبانی :

دان = بدان : فعل امر از مصدر « دانستن »
آموز = بیاموز : فعل امر از مصدر « آموختن »

معنی بیت :

حضرت علی (ع) در جنگ ، بر پهلوانی از سپاه دشمن پیروز شد و سریع شمشیر خود را بیرون آورد و با شتاب به سوی او حرکت کرد تا او را بکشد .

در غزا بر پهلوانی دست یافت
زود شمشیری برآورد و شتافت

معنی واژه ها :

غزا = جنگ کردن در راه خدا ، پیکار
برآورد = بیرون کشید ، درآورد
شتافتن = با شتاب حمله کردن

هم خانواده ها :
غزا ، غازی ، غزوه

منظور از « پهلوان
» : عمرو بن عبدود
است که حضرت علی
(ع) در جنگ خندق
بر او پیروز شد .

آرایه های ادبی :

کنایه : « دست یافتن بر کسی » کنایه از
« پیروز و مسلط شدن بر او »
مراعات نظیر : شمشیر ، غزا

تعداد جملات : ۳ جمله
ردیف : -
قافیه ها : یافت ، شتافت

معنی بیت : آن پهلوان بر چهره حضرت علی
(ع) آب دهان انداخت . به روی کسی که موجب
افتخار پیامبران و مردان خداست .

او خدو انداخت بر روی علی
افتخار هر نبی و هر ولی

آرایه های ادبی :
جناس ناقص اختلافی : علی ، ولی
تلمیح به حدیث پیامبر اکرم (ص) : من کُنت
مولاه فهذا علی مولاه



معنی واژه ها :
خدو = آب دهان
نبی = پیغمبر ، رسول
ولی = دوست ، آن که پس از پیامبر ،
بالاترین مقام را دارد .

تعداد جملات : ۲ جمله
ردیف : -
قافیه ها : علی ، ولی

هم خانواده ها :
افتخار ، فخر ، مفتخر
نبی ، نبوت ، انبیا
ولی ، ولایت ، متولی

قلمرو زبانی :
حذف فعل « بود » به قرینه معنوی در
مصرع دوم

در زمان انداخت شمشیر آن علی
کرد او اندر غزایش کاهلی

معنی بیت : حضرت علی (ع) فوراً شمشیر خود را به زمین
انداخت و از جنگیدن با آن پهلوان ، خودداری کرد .

معنی واژه ها :
در زمان = فوراً ، همان موقع
کاهلی = سستی ، تنبلی

آرایه های ادبی :
مراعات نظیر : شمشیر ، غزا

تعداد جملات : ۲ جمله
ردیف : -
قافیه ها : علی ، کاهلی



قلمرو زبانی :
اندر = در (حرف اضافه)

معنی بیت : آن پهلوان مبارز از رحم و بخشش
بی موقع حضرت علی (ع) تعجب کرد .

گشت حیران آن مبارز زین عمل
وز نمودن عفو و رحم بی محل



قلمرو زبانی :
فعل « حیران گشت » در مصراع دوم به قرینه
لفظی حذف شده است .

حیران = متعجب ، سرگشته
عفو = بخشش
بی محل = بی موقع نامناسب
وز : مخفّف « و از »
زین : مخفّف « از این »

تعداد جملات : ۲ جمله
ردیف : -
قافیه ها : عمل ، بی محل

هم خانواده ها :
حیران ، متحیر ، حیرت
رحم ، رحیم ، رحمت

معنی بیت : آن مبارز گفت : « تو شمشیر تیزت را
برای کشتن من بالا بردی ، پس چرا اکنون آن را
انداختی و مرا رها کردی ؟

گفت : بر من تیغ تیز افراشتی
از چه افکندی ، مرا بگذاشتی ؟

آرایه های ادبی :
کنایه : « مرا بگذاشتی » کنایه از
« مرا رها کردی »
کنایه : « تیغ افراشتن » کنایه از
« جنگیدن برای کشتن کسی »
جناس ناقص اختلافی : تیغ ، تیز



معنی واژه ها :
تیغ = شمشیر
افراشتی = بلند کردی ، بالا بردی
افکندی = انداختی

تعداد جملات : ۴ جمله
ردیف : -
قافیه ها : افراشتی ، بگذاشتی

معنی بیت : حضرت علی (ع) گفت : من برای رضای خدا
شمشیر می زنم و می جنگم . بنده خدا هستم و مطیع امر
جسم خودم نیستم .

گفت : « من تیغ از پی حق می زنم
بنده حقم ، نه مأمور تتم »



آرایه های ادبی :
کنایه : « تیغ زدن » کنایه
از « جنگیدن »

معنی واژه ها :
از پی = به خاطر ، برای

تعداد جملات : ۴ جمله
ردیف : -
قافیه ها : می زنم ، تتم

معنی بیت : من علی (ع) شیر خداوند هستم و شیر هوا و
هوس های دنیایی نیستم . کار من ، شاهی بر دین داری
من است .

شیر حَقْم ، نیستم شیر هوا
فعل من بر دین من باشد گوا



معنی واژه ها :
هوا = هوس ها و خواسته های نفسانی
فعل = کار
گوا = شاهد ، دلیل

آرایه های ادبی :
استعاره : شیرحق استعاره از حضرت
علی (ع)
تلمیح به حدیث : الاعمال بالنیات

تعداد جملات : ۳ جمله
ردیف : -
قافیه ها : هوا ، گوا

معنی بیت : خشم ، شهوت و حرص و طمع مثل بادی
می وزد و هرکس را که اهل نماز و عبادت خدا نباشد ،
از بین می برد .

باد خشم و باد شهوت ، باد آز
بُرد او را که نبود اهل نماز

آرایه های ادبی :
تشبیه : باد خشم (مشبه : خشم // مشبّه به : باد)
باد شهوت (مشبه : شهوت // مشبّه به : باد)
باد آز (مشبه : آز // مشبّه به : باد)
مراعات نظیر : خشم ، شهوت ، آز



معنی واژه ها :
شهوت = هوا و هوس نفسانی
آز = حرص و طمع

تعداد جملات : ۲ جمله
ردیف : -
قافیه ها : آز ، نماز

معنی بیت : وقتی اندیشه های ناخالص و
غیر خدایی به میان آمد ، شایسته دیدم که
شمشیر را پنهان کنم و با تو ننگم .

چون درآمد در میان ، غیر خدا
تیغ را دیدم نهان کردن سزا

آرایه های ادبی :
کنایه : « نهان کردن تیغ »
کنایه از
« ننگیدن »



معنی واژه ها :
سزا = شایسته ، سزاوار

تعداد جملات : ۲ جمله
ردیف :-
قافیه ها : غیر خدا ، سزا

منظور از « غیر خدا » در این بیت :
خشم و غضب حضرت علی (ع) به خاطر پرتاب
کردن آب دهان عمرو بن عبود



به جمله‌های زیر، توجه کنید.

■ شما کدام ورزش را دوست دارید؟ ■ چند کارگر در کارگاه کار می‌کنند؟
در گروه‌های اسمی مشخص شده، واژه‌ای که قبل از اسم آمده است، «صفت پرسشی» است که درباره نوع، چگونگی یا مقدار اسم، پرسش می‌کند. صفت پرسشی، پیش از اسم می‌آید و وابسته پیشین اسم به شمار می‌آید. اکنون به جمله‌های زیر، توجه کنید.

■ چه باغ باصفائی است! ■ عجب سخن ارزشمندی گفتی!

در هر یک از گروه‌های اسمی بالا، واژه قبل از اسم، «صفت تعجبی» است و احساس و عاطفه گوینده را درباره اسم، بیان می‌کند. صفت تعجبی پیش از اسم می‌آید و وابسته پیشین

اکنون در جدول زیر، به جایگاه وابسته‌های اسم، در گروه‌های اسمی، توجه کنید.

گروه اسمی		
هسته گروه	وابسته پیشین	
	صفت تعجبی	صفت پرسشی
ورزش	—	کدام
کارگر	—	چند
باغ	—	چه
سخن	عجب	—

صفت پرسشی

- کلمه های « چند ، چه ، کدام ، کدامین ، چه مقدار ، چطور و ...
- « که قبل از اسم می آیند و درباره نوع ، چگونگی یا مقدار اسم پرسش می کنند ، « صفت پرسشی » نامیده می شوند .
- مثال : شما چند برادر دارید ؟
- مثال : چه لباسی را دوست دارید ؟
- مثال : شما چندمین دوره است که در مسابقات شرکت می کنید ؟
- مثال : شما چه مقدار پول دارید ؟

صفت پرسشی

وابسته پسین	هسته	وابسته پیشین صفت پرسشی	گروه اسمی
چنار	درخت	چند	چند درخت چنار ؟
دولتی	مدرسه	کدام	کدام مدرسه دولتی ؟
-----	کتابی	چه	چه کتابی ؟
-----	پول	چه مقدار	چه مقدار پول ؟

صفت تعجبی

- کلمه های « چه ، عجب » که قبل از اسم قرار می گیرند و احساس و عاطفه گوینده را درباره اسم ، بیان می کنند ، « صفت تعجبی » نامیده می شوند .
- مثال : چه دقتی در انجام کارها دارید !
- مثال : عجب روزگار بی وفایی !
- مثال : چه لباس گران قیمتی خریدی !

نکته مهم

- اگر واژه « چه » قبل از اسم بیاید و مفهوم تعجب را برساند ، صفت تعجبی است ولی اگر مفهوم پرسش را برساند ، صفت پرسشی می باشد

- مثال : چه راه سختی را طی کردی ! چه : صفت تعجبی
- مثال : چه سالی کلاس هشتم را تمام کردی ؟ چه : صفت پرسشی

صفت تعجبی

گروه اسمی	وابسته پیشین صفت تعجبی	هسته	وابسته پسین
چه انشای زیبایی	چه	انشا	زیبایی
عجب فیلم ترسناکی	عجب	فیلم	ترسناکی
چه گل خوشبویی	چه	گل	خوشبویی



از توجه شما عزیزان
سپاسگزارم